

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PRIVIND CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII

**unor prevederi din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală,
adoptat prin Legea nr. 122 din 14 martie 2003
(temeiurile pentru recursul în anulare)**

(sesizarea nr. 94a/2020)

CHIȘINĂU

10 noiembrie 2020

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Eugenia Mîța, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea depusă pe 12 iunie 2020 și
înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea referitoare la controlul constituționalității textului „inclusiv când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii” din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală.

2. Sesizarea a fost depusă la Curtea Constituțională, în baza articolelor 135 alin.(1) lit. a) din Constituție, 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale, de dl deputat Angel Agache.

3. Autorul sesizării îi solicită Curții să declare neconstituțional articolul 453 alin.(1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în măsura în care acesta nu permite formularea unui recurs în anulare separat sau după trecerea a 6 luni de la data rămânării irevocabile a hotărârii judecătorești, în cazul în care Curtea Europeană informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 6 octombrie 2020, sesizarea privind controlul constituționalității a fost declarată admisibilă, fără a se prejudeca fondul cauzei.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Agentului Guvernamental, Procuraturii, Institutului de Reforme Penale, Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociale.

6. La ședința publică a Curții, au fost prezenți dl avocat Tudor Osoianu, reprezentant al autorului sesizării, dl Radu Radu, reprezentant al Parlamentului, și dl Dorin Lișman, reprezentant al Guvernului.

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

ÎN FAPT

7. Conform articolului 452 din Codul de procedură penală, Procurorul General și adjuncții lui, inculpatul, în ce privește latura penală și latura civilă, partea vătămată, în ce privește latura penală, precum și, în numele acestor persoane, apărătorul, pot formula în fața Curții Supreme de Justiție un recurs în anulare împotriva hotărârii judecătorești irevocabile, după epuizarea căilor ordinare de atac.

8. Potrivit articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, **inclusiv când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.**

9. Totodată, conform articolului 453 alin. (2) din Codul de procedură penală, recursul în anulare este inadmisibil dacă nu se întemeiază pe temeiurile prevăzute de acest articol sau este declarat repetat.

10. Pe 7 mai 2020, Curtea Supremă de Justiție a respins ca inadmisibile recursurile în anulare declarate în două cazuri distincte – Deciziile Curții Supreme de Justiție în dosarul nr. 4-1re-55/2020 și dosarul nr. 4-1re-24/2020.

11. Judecând recursul în anulare în raport cu actele din fiecare cauză, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a menționat în motivarea unei decizii că „normele enunțate prescriu, astfel, clar și imperativ, că condamnatul personal sau prin apărător este în drept să declare doar o singură dată recurs în anulare, iar recursurile ulterioare vor fi repetate, adică lipsite de orice suport legal” (Decizia Curții Supreme de Justiție în dosarul nr. 4-1re-55/2020 din 7 mai 2020, § 17).

12. De asemenea, Curtea Supremă de Justiție a reținut că, „în cazul unui viciu fundamental, acțiunea propriu-zisă de informare a Guvernului Republicii Moldova de către CEDO nu constituie în sine un viciu fundamental (articolul 453 alin. (1), art.6 pct. 44) CPP), or, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare în termen de 6 luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești sau în termen de 6 luni de la data comunicării cererii Guvernului Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului doar în cazul în care nu s-a recurs la prima situație procedurală.” (Decizia Curții Supreme de Justiție în dosarul nr. 4-1re-24/2020 din 7 mai 2020, § 12).

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

13. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 4 Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

Articolul 20
Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.
[...]”.

Articolul 23
Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.
(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 26
Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.
(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.
[...]”.

Articolul 54
**Restrângerea exercițiului unor drepturi sau
al unor libertăți**

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.
(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.
(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

Articolul 119
Folosirea căilor de atac

„Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii.”

14. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 122 din 14 martie 2003, sunt următoarele:

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

Articolul 452
Recursul în anulare

„(1) Procurorul General și adjuncții lui, persoanele menționate la art.401 alin.(1) pct.2) și 3), precum și, în numele acestor persoane, apărătorul sau reprezentantul lor legal, pot declara la Curtea Supremă de Justiție recurs în anulare împotriva hotărârii judecătorești irevocabile după epuizarea căilor ordinare de atac.

Articolul 453
Temeiurile pentru recurs în anulare

„(1) Hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, **inclusiv când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.**

(2) Recursul în anulare este inadmisibil dacă nu se întemeiază pe temeiurile prevăzute în prezentul articol sau este declarat repetat.”

Articolul 454
Termenul de declarare a recursului în anulare

„Recursul în anulare poate fi declarat în termen de 6 luni de la data rămânării irevocabile a hotărârii judecătorești sau, în cazul în care cererea a fost comunicată Guvernului Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, de la data comunicării ei.”

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

15. Prin decizia sa din 6 octombrie 2020, Curtea a confirmat respectarea, în prezenta cauză, a condițiilor de admisibilitate a unei sesizări, stabilite în jurisprudența sa constantă.

16. Curtea a reținut că, în baza articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și a articolului 4 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a Codului de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

17. Potrivit articolelor 135 alin. (2) din Constituție, 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale, deputatul în Parlament are prerogativa de a sesiza Curtea Constituțională.

18. Curtea a observat că obiectul controlului constituționalității îl constituie textul „inclusiv când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii” din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală.

19. Curtea a notat că, potrivit autorului sesizării, prevederile contestate sunt neclare și imprevizibile, fiind interpretate și aplicate în practică prin deturnare de la scopul lor legitim.

20. Având în vedere cele menționate și ținând cont de faptul că autorul excepției critică prevederile articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, „în măsura

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

în care nu permite formularea unui recurs în anulare separat sau după trecerea a 6 luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, în cazul în care CEDO informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii”, Curtea a constatat că, în prezenta cauză, este pusă în discuție constituționalitatea acestui text de lege.

21. Curtea a menționat că prevederile contestate nu au constituit anterior obiect al controlului constituționalității.

22. Pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea a trebuit să analizeze incidența articolelor 20 [*accesul liber la justiție*], 23 [*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*], 26 [*dreptul la apărare*], 54 [*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*] și 119 [*folosirea căilor de atac*] din Constituție, invocate de autorul sesizării.

23. Cu referire la articolele 23 și 54 din Constituție, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că acestea sunt aplicabile doar în coroborare cu un drept fundamental incident (a se vedea HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019, § 19).

24. Pentru că situația prezentată în sesizare nu are o legătură directă cu dreptul la apărare, ci doar cu dreptul de acces la un tribunal, Curtea a stabilit incidența articolelor 20 și 119, în coroborare cu articolele 23 și 54 din Constituție. Aceste articole trebuie interpretate prin prisma articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care le impune statelor ca, atunci când instituie căi de atac, să asigure proceduri care respectă garanțiile unui proces echitabil. În cauza *Andrejeva v. Letonia* [MC] din 18 februarie 2009, Curtea Europeană a reținut că, atunci când au fost instituite căi de atac în dreptul național, procedurile din fața lor trebuie să asigure garanțiile articolului 6, inclusiv prin garantarea pentru părțile litigante a unui drept de acces efectiv la instanțe, în vederea determinării drepturilor și obligațiilor lor cu caracter civil (§ 97).

25. Prin urmare, dat fiind faptul că recursul în anulare este o cale de atac, ea trebuie să fie conformă cu garanțiile articolelor 20 și 119 din Constituție.

26. În contextul celor menționate, precum și în lumina materialelor dosarului, Curtea a considerat că sesizarea pretinde o examinare în fond, prin prisma articolelor 20 și 119, în coroborare cu articolele 23 și 54 din Constituție.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLELOR 20 ȘI 119, ÎN COROBORARE CU ARTICOLELE
23 ȘI 54 DIN CONSTITUȚIE

A. Argumentele autorului sesizării

27. Autorul sesizării susține că, în situația în care Curtea Europeană informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii după cele șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, calea de atac a recursului în anulare (adică accesul la un tribunal) devine teoretică și iluzorie, deoarece Curtea Supremă de Justiție nu admite un recurs în anulare separat în baza acestui temei legal.

28. Acesta susține că, deși articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală prevede că hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare când Curtea

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii, textul contestat este aplicat în sensul în care trebuie formulat doar un singur recurs în anulare, excluzând posibilitatea formulării a două asemenea recursuri: unul în interiorul termenului de șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, dacă există temeiuri, și altul în interiorul termenului de șase luni de la informarea Guvernului de către Curtea Europeană.

29. Autorul sesizării solicită declararea neconstituționalității articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în măsura în care acesta nu permite formularea unui recurs în anulare separat sau după trecerea a șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, în cazul în care Curtea Europeană informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.

B. Argumentele autorităților și ale organizațiilor cărora li s-a solicitat și au prezentat opinia

30. În opinia sa prezentată Curții, Președintele Republicii Moldova a menționat că sesizarea privind controlul de constituționalitate al unor prevederi din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova este nefondată.

31. În acest sens, Președintele Republicii Moldova a subliniat că legea procesuală penală prevede două motive distincte pentru formularea unui recurs în anulare: *(i) în situația în care există un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea atacată; (ii) în situația în care există un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea atacată atunci când Curtea Europeană a Drepturilor Omului a informat Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.* Această concluzie decurge inclusiv din coroborarea motivelor depunerii recursului în anulare cu articolul 454 din Codul de procedură penală, care reglementează termenul de declarare a recursului în anulare. Astfel, termenul de șase luni pentru depunerea recursului în anulare începe să curgă: *(i) de la data rămânerii în vigoare a hotărârii judecătorești și (ii) de la data comunicării cererii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.*

32. Pe această cale, Președintele Republicii Moldova a menționat că textele legii contestate sunt clare și previzibile, nu afectează niciun drept fundamental, iar criticile autorului sesizării țin de aplicarea și de interpretarea legii și, prin urmare, nu fac necesară intervenția Curții Constituționale.

33. În opinia prezentată de Parlamentul Republicii Moldova se menționează că prevederile articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală sunt constituționale, iar sesizarea este inadmisibilă.

34. Parlamentul susține că, potrivit articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, informarea de către Curtea Europeană despre depunerea cererii constituie un motiv pentru declararea recursului în anulare.

35. Totodată, Parlamentul menționează că, potrivit articolelor 10 și 11 din Legea cu privire la Agentul Guvernamental, notificarea reprezintă o condiție pentru inițierea procedurii de soluționare amiabilă a unei cauze aflate pe rolul Curții Europene. Astfel, posibilitatea declarării recursului în anulare când Curtea Europeană informează Guvernul despre depunerea cererii este concepută să asigure realizarea procedurii contencioase în fața Curții Europene, în cazul unor pretinse

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

încălcări ale drepturilor prevăzute de Convenție. Totuși, notificarea nu obligă *ipso facto* Curtea Supremă de Justiție să admită cererea de recurs în anulare.

36. În opinia prezentată Curții, Guvernul menționează că argumentele autorului sesizării țin, de fapt, de aplicarea și de interpretarea legii, nu de calitatea normei contestate.

37. Totodată, Guvernul susține că, atunci când se examinează admisibilitatea unei cereri de recurs în anulare depuse în termen de șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, Curtea Supremă de Justiție verifică existența unei erori de drept în procedura precedentă, iar când se examinează admisibilitatea unei cereri depuse în termen de șase luni de la data comunicării Guvernului Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Supremă de Justiție verifică existența vreunui „risc de denegare flagrantă a justiției” și declară repetitiv recursul în anulare.

38. În opinia prezentată de Procuratura Republicii Moldova se menționează că norma prevăzută de articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală este clară și nu ridică o problemă de constituționalitate.

39. Totodată, Procuratura susține că fiecare cerere de recurs în anulare, declarată în termenele și conform motivelor prevăzute de Codul de procedură penală, trebuie examinată în mod separat, fără a o admite sau respinge ca repetitivă *prima facie*.

40. În opinia sa, Agentul guvernamental susține că legea este clară și previzibilă, dar că Curtea Supremă de Justiție ar fi recurs la o interpretare eronată din cauza pretensei ambiguități a acestei norme. Ea ar fi decis, în jurisprudența sa, că există un prim și unic recurs în anulare, care poate fi formulat exclusiv în termen de șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești, indiferent de depunerea eventuală a unei cereri în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și posibila sa comunicare de către Curte Guvernului Republicii Moldova, având în vedere că – în absoluta majoritate a cazurilor – cererile sunt comunicate după expirarea perioadei de șase luni din momentul pronunțării hotărârii judecătorești naționale irevocabile.

41. Potrivit Agentului guvernamental, orice tentativă din partea autorităților naționale de a demara și, mai important, de a finaliza o procedură de soluționare amiabilă a cauzei este sortită eșecului din cauza interpretării eronate de către Curtea Supremă de Justiție a legislației procesual-penale cu referire la instituția recursului în anulare. O asemenea interpretare fundamentează o practică judiciară care ar putea genera încălcări continue ale Convenției Europene a Drepturilor Omului.

42. În opinia Institutului de cercetări juridice, politice și sociologice, cele două temeiuri ale formulării recursului în anulare trebuie privite distinct. Ele nu se exclud reciproc. De asemenea, articolul 453 din Codul de procedură penală nu ar fi clar și previzibil în aplicare.

43. În opinia Institutului de reforme penale, termenul „inclusiv” din articolul 453 din Codul de procedură penală poate crea impresia că temeiul „viciului fundamental” absoarbe și situația în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii. Astfel, textul legal este confuz și este o sursă de imprevizibilitate pentru așteptările legitime ale destinatarilor.

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

C. Aprecieria Curții

44. Curtea reține că dreptul de acces la un tribunal, a cărui încălcare este evidențiată de autorul sesizării, poate fi supus, în general, limitărilor (*Deweert v. Belgia*, 27 februarie 1980, § 49; *Kart v. Turcia* [MC], 3 decembrie 2009, § 67). Totuși, limitările nu trebuie să restrângă exercițiul dreptului de o asemenea manieră încât să atingă însăși esența dreptului.

45. Articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează dreptul de acces la un tribunal, nu obligă statele contractante să instituie tribunale de apel sau de recurs (*Dorado Baúlde v. Spania* (dec.), 1 septembrie 2015, § 18). Totuși, acolo unde există asemenea tribunale, garanțiile articolului 6 trebuie respectate, persoanelor garantându-li-se un drept efectiv de acces la un tribunal (*Maresti v. Croația*, 25 iunie 2009, § 33; *Reichman v. Franța*, 12 iulie 2016, § 29). Din această jurisprudență a Curții Europene rezultă că statul Republica Moldova trebuie să garanteze un drept efectiv de acces la un tribunal atunci când instituie un asemenea tribunal. Această concluzie este impusă și de articolul 20 alin. (1) din Constituție, care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. De asemenea, concluzia este confirmată de articolul 119 din Constituție, potrivit căruia, împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii.

46. Curtea reiterează că atât articolul 23 alin. (2), cât și articolul 54 alin. (2) din Constituție presupun faptul că orice limitare a drepturilor fundamentale trebuie să aibă loc, în mod obligatoriu, printr-o lege. Articolul 54 alin. (2) din Constituție conține formula „prevăzută de lege”. Această formulă presupune existența unor exigențe care se referă la calitatea legii. Legea trebuie să fie accesibilă pentru persoanele vizate, clară și previzibilă în privința efectelor sale, adică trebuie să fie formulată cu o suficientă precizie pentru a le permite persoanelor vizate – dacă este necesar, cu o consiliere juridică adecvată – să prevadă, în mod rezonabil, consecințele pe care le presupune o anumită acțiune și să-și conformeze conduita.

47. **Expresia „prevăzută de lege” presupune, *inter alia*, un caracter previzibil suficient al termenilor legali** pentru a le oferi persoanelor indiciile corespunzătoare cu privire la circumstanțele și la condițiile în care autoritățile pot recurge la măsuri care le afectează drepturile garantate de Constituție.

48. Curtea notează că, potrivit articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, hotărârile irevocabile pot fi atacate pe cale extraordinară cu recurs în anulare în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, **inclusiv** când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.

49. În continuare, alin. (2) al aceluiași articol din Cod prevede că recursul în anulare este inadmisibil dacă nu are la bază temeiurile prevăzute la alin. (1) sau dacă este declarat repetat.

50. **Curtea observă că utilizarea termenului „inclusiv” de către legislator în articolul 453 alin. (1) din Cod, care semnifică, potrivit DEX (ed. 2009), „împreună cu” sau „și cu”, ridică probleme privind calitatea legii.** Utilizarea acestui termen

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

lasă spațiu pentru interpretarea potrivit căreia, odată formulat un recurs în anulare, în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, **nu mai poate fi formulat un recurs separat** atunci când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.

51. Curtea reține că scopul legitim urmărit prin reglementarea articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală și care poate fi dedus în mod rezonabil constă, *inter alia*, în **garantarea unor căi extraordinare de atac în vederea evitării unei condamnări la Curtea Europeană a Drepturilor Omului**, pentru pretinsa încălcare la nivel național a unui drept sau a mai multor drepturi garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Mai mult, în opinia Curții, legislatorul a urmărit să consolideze capacitatea instanțelor naționale de a proteja drepturile fundamentale în conformitate cu prevederile constituționale și cu obligațiile internaționale ale statului Republica Moldova.

52. În același context Curtea observă că dispozițiile articolului 454 din Codul de procedură penală prevăd că recursul în anulare poate fi declarat în termen de șase luni, termen care începe să curgă (i) fie de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești; (ii) fie de la data comunicării de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului Guvernului Republicii Moldova despre depunerea unei cereri.

53. Curtea observă că interpretarea termenului „inclusiv” din articolul 453 alin. (1) prin coroborare cu dispozițiile articolului 454 din Cod poate să conducă, *ab absurdo*, în unele cazuri, la o concluzie contrară așteptării legitime a destinatarilor legii. Curtea va analiza situația ipotetică în care recursul în anulare formulat în baza temeiurilor prevăzute la articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală poate fi înaintat **în interiorul termenului de șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești**. Astfel, prin formularea unui recurs în anulare în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată **(varianta A)** formularea separată a unui recurs în anulare atunci când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii **(varianta B) va fi considerată repetitivă și inadmisibilă** (a se vedea Decizia Curții Supreme de Justiție în dosarul nr. 4-1re-24/2020 din 7 mai 2020, § 12). **În schimb**, odată formulat un recurs în anulare atunci când Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova **(B), ar fi posibilă** formularea separată a unui recurs în anulare în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată **(A)**. Cu alte cuvinte, într-o situație, (B) constituie în mod obligatoriu un accesoriu al lui (A), iar în cealaltă situație, (B) nu mai posedă statutul de accesoriu al lui (A), deși scopul urmărit de articolul 453 alin. (1) rămâne același și operează logica terțului exclus.

54. În acest context, Curtea notează că interpretarea pe care o poate impune utilizarea termenului „inclusiv” face ca norma contestată să fie incertă, să contravină standardului calității legii și să încalce dreptul de acces liber la justiție, la un proces echitabil, deplin și obiectiv, fiind de natură să conducă la condamnări ale statului Republica Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

55. Trebuie menționat că, în jurisprudența sa, Curtea a mai întâlnit asemenea incoerențe legale, care, aplicate *tale quale*, conduceau la încălcarea unor drepturi fundamentale.

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

56. În HCC nr. 15 din 22 mai 2018, Curtea a analizat prevederi ale Legii nr. 288 din 16 decembrie 2016 cu privire la funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, în vigoare la acea dată. Articolul 38 alin. (1) lit. m) al acestei Legi prevedea că raportul de serviciu al funcționarului public cu statut special poate să înceteze „în cazul condamnării în baza unei sentințe judecătorești definitive, **inclusiv** în cazul intervenirii termenului de prescripție, pentru fapte ce discreditează calitatea de funcționar public cu statut special”. Termenul „inclusiv” le permitea autorităților să aplice articolul 38 alin. (1) lit. m) de o manieră care retroactivează, în privința unor condamnări care au avut loc înainte de intrarea în vigoare a Legii (§ 21 din HCC nr. 15 din 22 mai 2018). Curtea a considerat că o cauză a acestei interpretări eronate putea fi formula „**inclusiv** în cazul intervenirii termenului de prescripție” de la lit. m) a articolului 38 alin. (1) din Legea nr. 288 din 16 decembrie 2016 (§ 67). Din rațiunile previzibilității pe care o presupune articolul 23 alin. (2) din Constituție, Curtea a reținut că textul „inclusiv în cazul intervenirii termenului de prescripție” complică în mod inutil formularea clară a legii și creează impedimente la aplicarea corectă a acesteia în timp (§ 68).

57. Declararea recursului în anulare atunci când Curtea Europeană informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii **nu poate obliga Curtea Supremă de Justiție să admită acest recurs ipso facto și nici nu poate servi ca motiv de inadmisibilitate pentru că este un recurs repetat, dat fiind faptul că în procedura anterioară a fost examinat un recurs în anulare în același dosar**, formulat în termenul de șase luni de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești.

58. Având în vedere esența articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și pe cea a articolelor 20 și 119 din Constituție, **se impune examinarea separată a unor asemenea recursuri în anulare în scopul constatării existenței sau lipsei vreunui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente**. În caz contrar, recursul în anulare fundamentat pe informarea Curții Europene a Drepturilor Omului comunicată Guvernului Republicii Moldova, devine unul teoretic și iluzoriu.

59. În consecință, având în vedere unul din scopurile urmărite de prevederile contestate, *i.e.* garantarea exercitării unor căi extraordinare de atac în vederea evitării unei condamnări la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, dar și evitarea unei încălcări a dreptului de acces la un tribunal, provocate de formularea incertă a acestui articol, care afectează așteptarea legitimă a destinatarilor legii, **Curtea consideră neconstituțional termenul „inclusiv” din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală** pe motiv că contravine articolelor 20 și 119, coroborate cu articolele 23 și 54 din Constituție.

60. Până la modificarea articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, în sensul conformării sale cu prezenta hotărâre, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare: a) în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, **precum și** b) în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii, informare din care se poate deduce existența unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea atacată.

HOTĂRÂRE PRIVIND CONTRUL DE CONSTITUȚIONALITATE
A UNOR PREVEDERI DIN ARTICOLUL 453 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
PENALĂ, ADOPTAT PRIN LEGEA NR. 122 DIN 14 MARTIE 2003

61. Având în vedere cele menționate *supra*, pentru remedierea carențelor legale identificate în prezenta Hotărâre, Curtea va emite o adresă Parlamentului Republicii Moldova.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) lit. a) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și e) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite parțial* sesizarea depusă de dl Angel Agache, deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

2. *Se declară neconstituțional* cuvântul „inclusiv” din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

3. Până la modificarea articolului 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, în sensul conformării sale cu prezenta hotărâre, hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare:

a) în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată, precum și

b) în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii, informare din care se poate deduce existența unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente care a afectat hotărârea atacată.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 10 noiembrie 2020
HCC nr. 26
Dosarul nr. 94a/2020*